

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Šiandien Lietuvai labiausiai trūksta idealistų

Lietuva, ar išliksi savimi? Sutikite, klausimas aktualus ir skaudus. Tik ar daug kam šiandien jis rūpi? O panevėzietis inžinierius statybininkas Vytautas Venckevičius tą klausimą iškėlė į knygos viršelį. Tik, regis, atsakymo jis neturi. Nes pernelyg daug abejonių jam kelia šiandien ir per ketvirtį amžiaus įgyta šalies gyvenimo nepriklausomybėje patirtis.

R Jaunius POCIUS
„Respublikos“ žurnalistas

Ką jam skauda, puikiai byloja citata ant paskutinio knygos viršelio: „Liūdnoka, kai, ištrūkė iš Blogio imperijos, nemokame naudotis Laisve: dažnai suprantame ją kaip galimybę turėti kuo daugiau - CIA ir DABAR, nepaisant DEKALOGO nuostatų. Pirmiausia - tai pastaba valdžios elitui, neatsikratančiam slogios praeities įpročių. Tenepamiršta jis pareigos - pirmiausia tarnauti Tautai, o ne stengtis būti kieno nors vasalu! Ir Sąjūdžio šūkio - Tik nereikia mūsų gąsdinti! Kad Tauta nebaigtų išsivaikščioti ir išliktų savimi.“

Buvęs Kauno politechnikos instituto docentas (dabar Kauno technologijos universitetas) V.Venckevičius buvo iš tų sąjūdininkų, kurie tikėjo Lietuvos ateitimi. Bet ilgainiui pamatė, kad sukame ne tuo keliu.

Kaip yla iš maišo išlindo doros problema: iškart po 1990-ųjų kovo 11-osios pasirodė mūsų vedlių ciniško gobšumo apraiškos - už parašą Nepriklausomybės Atkūrimo Akte jie apsidovanojo ne tik rentomis, bet ir žemės sklypais prestižinėse Lietuvos vietose. Tad, sako panevėzietis, kas gali paneigti, kad visos vėlesnės rietenos valdžios sluoksniuose buvo tik akių dėmimas. O to dūmimo būta tiek ir tiek. Pamena, KPI darbuotojų susirinkime vienas miškininkas profesorius užsidegęs pasakojo apie netvarką Lietuvos miškuose sovietmečiu ir dėstė apie būtinybę imtis reformų. Netrukus, jam tapus ministru, prasidėjo itin spartus miškų kirtimas ir medienos eksportas į užsienį. Po kiek laiko apsilankęs savo tėviškėje, V.Venckevičius pamatė ne pavienes iškirptas biržas, kaip sovietmečiu buvo įprasta, o plyną, akimis beveik neaprepiamą kirtavietę. „Toks buvo Gedžiūnų miško vaizdas. Kaip ir kitose gyvenimo srityse, viską lėmė didžiausia žmogaus yda - godumas“, - sako.

- Kokius pavojus matote Lietuvai ir mums? - paklausėme Vytauto VENCKEVIČIAUS.

- Sovietmečiu buvo kalbama, kad valstybė apmirs, pinigų nebus, kalbėsime Lenino kalba. Brežnevo (SSKP generalinis sekretorius - red.) laikais jau buvo reikalavimas net darželinukus mokyti rusų kalbos. Bet tam būta kažkokio pasi-
priešinimo, ar ne? O tapę laisvi laisvėje iš tikrųjų pagyvenome gal tik dešimtmetį, iki 2004-ųjų, kai įstojome į ES. Tada greitai prasi-

dėjo pataikavimas, ir mes tai darėme patys savo noru. Ar anksčiau galėdavome pamatyti, kad kas vaikščiota su rusiškais užrašais ant marškinėlių? O dabar beveik kiekvienas dėvi rūbus su angliškais žodžiais. Prieš kokius dešimt metų, prisimenu, Vytautas Landsbergis į televiziją atėjo su raudonais marškinėliais. Žiūri ant jų angliškas užrašas, kaip dabar atrodo, INDEPENDENCE (liet. nepriklausomybė). Na, galvoju, ir jis iš devėtų rūbų parduotuvės nusipirkęs...

Yra grėsmė dėl kalbos. Sako, nieko baisaus tos trys raidės. Bet tai didelė politika. Tai mūsų pietinių kaimynų amžinas siekis. Dėl tų trijų raidžių rinkau parašus prekybos centre. Kviečiau žmones prie stendo, kuriame aiškiai buvo parašyta, koks pavojus mūsų kalbai, ko siekiame. Žinote, ką pamatėm? Kolega suskaičiavo - tik kas dvidešimtasis pasirašo. Kai kas sakydavo, tegul jaunimas rašosi, jūs rinkite parašus, kad man pensiją padidintų. Supratau viena - kad žmonės istorijos nežiino. Nes mes, tos kartos žmonės, tos tikrosios Lietuvos istorijos nesimokėme. Labai išryškėjo mūsų menkavertiškumo kompleksas. Kur ta mūsų lietuviška dvasia? Per amžius, per priespaudas išsilaukėme, o dabar... Pabrėžiama, kad iš mūsų niekas nieko nereikalauja, mes galime patys tvarkytis. Bet kažkodėl savo galva nesitvarkome. Kodėl?

▶ Pas mus politikoje iš tikrųjų nėra nei dešinės, nei kairės. Yra materializmas

- Euroentuziastai jums pasakys, anava kiek iš Europos gavome...

- Na ir kas? Prisistatėme sporto rūmų kiekviename mieste, ir kas iš to? Mums sako, kad be Europos Sąjungos nieko nebūtume pajėgę. Bet prieškario laikais galėjome. Pasistatėme Kauno sporto halę ir laimėjome Europos krepšinio čempionatą. Tvarkomės kažkaip neūkiškai. Po ilgesnės pertraukos važiuoju per miestą ir jau matau vietoj mėsos kombinato - vėl naujas prekybos centras. Išstūmėme mažas parduotuves, kuriose visai kitas aptarnavimas. Prekybos centruose atrodome visi kaip svetimi. Žiūri, kad Lietuvoje greit nebus kam pirkti. Kai prieš keliolika metų viešėjome Švedijoje, Kalmare, jie mokė mus nežiūrėti nei į rusus, ne į amerikonus, o gerovės valstybę kurti. Bet sukūrėme laukinį kapitalizmą. Atrodė, kad kursime patys savo kultūrą. Bet pasižiūri televiziją - tai šok su manimi, tai šok su tavimi. Nieko savo, viskas nukopijuota nuo užsienio. Argi tai kultūra?

- Iš knygos matyti, kad buvote aktyvus parašų rinkėjas

Jaunius Pocius nuotr.

ne tik siekdamas apginti lietuvių kalbą, bet ir dėl referendumo, kad žemės neišpirktų užsieniečiai...

- Mūsų situacijoje žmonės jau atpratinti nuo žemės. Tokioje Lenkijoje negi kas žemę bet kam parduos? O pas mus greitai gali nupirkti kad ir rusai per kokiam Kipre registruotas įmones. Surinkau beveik 800 parašų. Vaikščiojau pas žmones į namus, prašnekėdavau valandą. Dauguma buvo geranoriški, nuoširdūs. Bet nuo kai ko gaudavau ir barti. Viena namo bendrijos pirmininkė apšaukė: „Ko čia rūpinatės dėl tos žemės? Juk Lietuvos nebėra, dukra Anglijoje gyvena ir aš tuoj išvažiuosiu.“ Mato, kaip veikia sistema, kurios tikslas sumaišyti tautas. Ir mūsų valstybės vadovai tam pasiduoda, nusigręžia nuo Tautos. Dabar mes laisvę suprantame kiekvienas savaip. Daug nesąžiningumo, veidmainystės. Pas mus politikoje iš tikrųjų nėra nei dešinės, nei kairės. Yra materializmas. Seimą palikusio Masiulio atvejį tai tik patvirtina.

- Ko trūko Lietuvoje, kad iš jos pabėgo šitiek žmonių? Ar išvažiavo vien dėl to, kad nebuvo darbo?

- Pagrindas, manau, yra idealizmas. Bet aš žmonėse jo nemačiau. Baisi socialinė atskirtis. Niekur nėra solidarumo. Čia kaip daugiabutyje: jeigu aš negyvenu viršutiniame, penktame aukšte, man tas pats, kad stogas kiauras. Žmonės susvetimėję. Australijoje, kai

lankiausi pas dukrą, pajutau kitką. Jeigu ten sutinki žmogų ir nepasisveikinsi, pažiūrėsi į save kaip į keistuolį. Žmonės išvažiavo ne vien dėl pinigų. Bet ką jiems daryti? Juk viską, tas įmones, kurios dirbo sovietų imperijai, sunaikino. Paimkite „Ekraną“ gamyklą. Priskūrė antrinių įmonių, kas sugėbėjo, apsirūpino, namų prisistatė. O bedarbiams kur reikėjo dėtis? Pas mus kažkaip daug kas apversta aukštyn kojom. Vien universitetų Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų tenka net 7,7 - keturiskart daugiau nei Australijoje, o nedarbas ten mažiausias pasaulyje. Taip yra todėl, kad pasaulyje mokslas yra pagrįstas piramidės principu: viršūnėje universitetai, viduryje - kolegijos, o pagrindą sudaro profesinės mokyklos. Lietuvoje ši piramidė apversta - aukštasis mokslas prieinamas ne tik gerai besimokantiems, bet ir gerai mokantiems. Žmonės tokios neteisybės nenori pakęsti, todėl išvažiuoja. Tauta nyksta. O ko galima tikėtis, jeigu anksčiau šeimose būdavo po kelis vaikus, o dabar po vieną? Ir dar į akis krinta, kad nebe vaikus globoja, bet visokius šuniukus vedžiojasi.

- Esate pilietiškas žmogus, jaučiate, kur Tautos tyko pavojai, kad ji mažta, o štai ir jūsų dukra buvo emigravusi. Buvo skaudu dėl to?

- Taip susiklostė jos gyvenimas. Bet po aštuoniolikos metų buvimo Australijoje ji sugrįžo ir gyvena Alytaus rajone. Kai kurie iš

to juokiasi. Žemės ūkio ministerijoje, dėl kažkokio popierėlio siuntinėdami iš vieno kabineto į kitą, valdininkai jos vis klausinėjo, kas atsitiko, kad sugrįžo. Jai sakė, va, eilės į aną pusę stovi, o jūs grįzote. Gal, klausė, Australijoje prisidirbote ar gal kas išvarė? Man keista, kad žmonės nesupranta, kas yra nostalgija, ir netiki, kad Tėvynė gali traukti.

- Jūsų tėvas sovietmečiu kalėjo Mordovijoje. Paprastai represuotųjų vaikams nebūdavo saldu, nes jie patyrė daug neteisybės, kurios buvo visais laikais. Ar ne tai išugdė jūsų gyvenimišką poziciją - rėžti tiesą į akis?

- 1957-aisiais aš įstojau į institutą, o po savaitės tėvas buvo areštuotas. Už ką? Už tai, kad sakydavo, jog Lietuva bus laisva. Jis dirbo kolūkio lentininku. Buvau liudininkas, kai kaimiečių suėjime kažką išvadino komunistais, pirmininką - vagimi. Ir to užteko. 2006 metais varčiau tą bylą. Rašė, kad tėvas dainuodavo antitarybinio turinio dainas, kuriomis šmeižė TSKP ir Tarybinės Vyršausybės narius bei tarybinę santvarką. Tėvo byloje paskui skaičiau, kad komjaunuolė viską surašydavo, ką tėvas dainuodavo, visokias balabaikas prieš valdžią. Priminta, kad buvo Šaulių sąjungos narys, o 1945 metais iki legalizavimosi - „nacionalistinės gaujos dalyvis“. Saugumas bylą sufabrikavo. Mačiau, kaip žmonės statė prie sienos ir varė į kolūkius. Mačiau daug neteisybės, todėl ir nebijau kalbėti.

- Išleidote porą knygų, kurias perskaičius susidėlioja visa mūsų šalies naujausių laikų istorija. Gana kritiškai vertintote įvykius, politikus...

- Manęs kai kas klausia, kam rašau. Geriau, sako, anūkus žiūrėk. Ir taip kalba inteligentai. Bet jeigu mes visi taip galvosime, tai nieko nebus. Aš rašau bendraminčiams. Kad gal kada nors kas nors susidoms. Juk istorijos galima mokyti ne vien iš vadovėlių. Svarbu žmonių patirtis.

Dabar turiu įsipareigojimą kraštiečiams aprašyti savo kraštą - Pašvitinio seniūnijos (Pakruojo r.) Mišeikių kaimo apylinkių žmones. Seniai skaičiau, kad Portugalijoje jie keliolikos savo kartų šaknis žino. O jeigu mes surandame keirtvirts, tai labai gerai. Paprastai prisimenama, kas buvo seneliai, o toliau - nieko. Reikia aprašyti, nes to daryti jau nebėra kam. Lygumuose, kai aš baigiau mokyklą, visi nusifotografavome prie Vytauto Didžiojo paminklo. Žiūri dabar į tą nuotrauką, o daug ko jau nebėra tarp gyvųjų. Ir mano Mišeikių kaimo nebėra. Rašau apie konkrečius žmones, kuriuos pažinėjau. Tai, ką aš parašysiu, gal po to kas nors galės pratęsti.

- Tad vis dėlto - ar išliks Lietuva savimi?

- Aš esu idealistas...

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Panevėžio skyrius

► LKKSS vėliava

Lietuvos kariuomenės savanoriai suvaidino lemiamą vaidmenį ginant Lietuvos valstybę 1918-1920 m. Jiems teko kovoti su nemažai priešų.

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos (LKKSS) steigimo idėja užsimezgė dar 1925 m., minint Didžiojo Vilniaus Seimo 20 metų sukaktuves. Pirmieji LKKSS steigimo iniciatoriai buvo šakiečiai, kurie ir nutarė sušaukti visos Lietuvos savanorių suvažiavimą. Pirmasis suvažiavimas įvyko 1926 m. rugsėjo 5 d., jame dalyvavo maždaug 100 savanorių. Tą pačią dieną vyko ir iniciatorių suvažiavimas Kaune (dalyvavo 61 savanoris) bei partizanų ir savanorių suvažiavimas Joniškėlyje - jame buvo apie 400 dalyvių. Jie nutarė suorganizuoti visos Lietuvos savanorių kongresą. Nutarta parengti savanorių organizacijos įstatų projektą. 1927 m. sausio 8-9 d. Kaune vyko pirmas visos Lietuvos savanorių kongresas. LKKSS valdybos pirmininku išrinktas karininkas, būsimasis vidaus reikalų ministras Julius Čaplikas. Panevėžiui atstovavo Stasys Balčas, Adomas Kuodys, Saliamonas Antanaitis, Kazys Kubilius, Vladas Vaitkevičius, Pranas Aižinas, Kazys Masiulis ir Adolfas Klibas. Kongreso metu iškelti reikalavimai:

- savanorių aprūpinimas žeme (ne mažiau kaip 8 ha kiekvienam, žemę suteikiant visiškam nuosavybėn);
- teikti pirmenybę priimant į valstybės tarnybą, o iš darbo šalinti tik teismo sprendimu, jų turėjo neliesti etatų mažinimas;
- žuvusių savanorių šeimas aprūpinti vienkartinėmis pašalpomis ir pensijomis;
- užtikrinti nemokamą gydomąją valstybinę ligoninę;
- garantuoti nemokamą savanorių vaikų mokslą;
- leisti savanoriams laikyti šaunamuosius ginklus;

- teikti paskolas mažesniais procentais.

Oficialia visos Lietuvos KKSS veiklos pradžia laikoma 1927 m. vasario 10 d. LKKSS įstatuose numatyti šios organizacijos tikslai:

- saugoti ir ginti Lietuvos Nepriklausomybę;
- kelti tautos sąmonę;
- gerinti savo narių ekonominę būklę;
- rūpintis karžygių jėmžinimu.

LKKSS buvo nepartinė, nepolitinė organizacija. Sąjungą sudarė apskrityse įsikūrę skyriai.

Panevėžio apskrities LKKSS pirmasis suvažiavimas įvyko 1926 m. rugsėjo 26 d. Šaulių teatro salėje. Dalyvavo 458 savanoriai, išrinktas organizacinis komitetas, jo pirmininku tapo Jurgis Elisonas. Į šį suvažiavimą įsiskverbė komunistai - kilo triukšmas, susirėmimai. Keletas komunistų per susirėmimus sužeista. Pirmoji LKKSS Panevėžio skyriaus valdyba išrinkta 1926 m. gruodžio mėnesį. Valdybos pirmininku tapo Antanas Žemaitis.

Panevėžio skyriaus oficialia steigimo data laikoma 1927 m. balandžio 3 d., nes susirinko tikrieji sąjungos nariai. Nuo tos dienos pradėtas kitų narių priėmimas. 1927 m. į LKKSS Panevėžio skyrių priimta 238 savanoriai. Skyriuje buvo aktyvūs nariai, nariai rėmėjai ir garbės nariai. Aktyvūs nariai - visi Lietuvos kariuomenės kūrėjai savanoriai, nariais rėmėjais galėjo būti visi Lietuvos piliečiai, pritariantys sąjungos veiklai. Garbės nariai - garbingi Lietuvos piliečiai, kurie žodžiu, darbu ar ginklu prisidėjo prie kovų ar ypatingais darbais pasižymėjo sąjungos veikloje. Sąjungos aktyvūs nariai mokėjo stojamąjį mokestį - 2 litus, nario mo-

► Petras Butėnas, LKKSS valdybos narys. XX a. 4 deš.

kestį - 4 litus per metus. Narių rėmėjų stojamasis mokestis - 25 litai, metinis nario mokestis - ne mažiau kaip 10 litų.

1928 m. sausio 22 d. išrinkta antroji LKKSS Panevėžio skyriaus valdyba (pirmininkas Tadas Chodakauskas, nariai Stasys Balčas, Saliamonas Antanaitis, Pranas Aižinas ir Stasys Banelis). T.Chodakauskas valdybos pirmininku išbuvo iki 1936 m., kol jį tame poste pakeitė Kazimieras Kubilius. Valdyboje: Stasys Balčas, Aleksandras Plungė, Petras Būtėnas ir P.Plevokas. Gausiausias Panevėžio apskrities savanorių kūrėjų suvažiavimas vyko 1928 m. birželio 10 d. Šio suvažiavimo metu pašventinta Lietuvos karaliaus Mindaugo 4-ojo pėstininkų pulko vėliava, išskilmėse dalyvavo prezidentas Antanas Smetona.

1930 m. vasario 23 d. pašventinta LKKSS Panevėžio skyriaus vėliava, tų pačių metų rugsėjo 21 d. atidengtas paminklas savanoriams Panevėžio miesto kapinėse. Paminklo autorius - skulptorius Juozas Zikaras. LKKSS Panevėžio skyriaus maršą sukūrė savanoris Sta-

► Savanoris Stasys Banelis, LKKSS Panevėžio valdybos narys. Apie 1920 m.

sys Balčas ir kompozitorius Vladas Paulauskas. 1931 m. savanoris Stasys Balčas apdovanotas 5-ojo laipsnio Vytauto ordinu, o Pranas Aižinas ir Stasys Banelis - Vytauto ordino 3-iojo laipsnio medaliais. 1932 m. LKKSS Panevėžio skyriaus garbės nariais išrinkti gen. Pranas Tamašauskas, plk. ltn. Jonas Variakojis ir Tadas Chodakauskas.

1928 m. gegužės 12 d. priimtas LKKSS vėliavos projektas, kurį parengė Panevėžio skyriaus narys J.Kaminskas. 1929 m. pagal projektą pasiūta tamsiai žalios spalvos vėliava. Joje užrašas „Tėvynės Laisvė - mūsų laimė“. Vėliava pašventinta 1929 m. liepos 21 d. Kaune. 1931 m. gegužės 11 d. pradėta oficialiai švęsti savanorių šventė. 4-ajame dešimtmetyje taip pat sukurta LKKSS nario savanorio uniforma ir ženklelis.

1933 m. įsteigtas žydų karių, dalyvavusių Nepriklausomybės kovoje, skyrius. Lapkričio 15 d. išrinkta šio skyriaus valdyba, pirmininkas - Pinchus Šulmanas. 1936 m. šiame poste jį pakeitė ats. ltn. Mykolas Bromsonas. Organizacijos išdinininku buvo Pinchus Ramas.

1932 m. LKKSS suvažiavime nutarta daugiau lengvatų nebereikakalauti. Iki 1936 m. žemę gavo 9103 savanoriai, 290 žuvusių savanorių šeimų aprūpintos žeme. Žemės buvo duodama nuo 3 iki 15 ha. Susikūrė ištisi savanorių kaimai. Pvz., Panevėžio apskrityje toks buvo Miežiškių vlsč. Kuzmiškio kaimas. Jame žemės gavo 19 savanorių. Kaimas dar buvo vadinamas Mindaugiškių kaimu - nuo Lietuvos karaliaus Mindaugo pulko vardo. Iki 1938 m. savanoriais Lietuvoje pripažinti 10 150 asmenų.

1935 m. lapkričio 23-24 d. Panevėžyje vyko savanorių kongresas, atvyko 400 savanorių. Garbės prezidiume buvo visi Vyčio kryžiaus ordino kavaliai. 1938 m. gegužės 31 d. vyko Panevėžio apskrities LKKSS susirinkimas. Į naująją valdybą išrinkti K.Kubilius, P.Plevokas, A.Plungė, S.Balčas.

LKKSS veiklą visoje Lietuvoje nutraukė sovietinė okupacija - dalis savanorių patyrė represijas, kai kurie pasitraukė į Vakarus.